

تازه‌های کتاب در مورد خاورمیانه

تهیه و تنظیم: دکتر حمید احمدی

دانشیار علوم سیاسی دانشگاه تهران

Tim Niblock and Rodney Wilson, eds,
The Political Economy of the Middle
East, London: Edward Elgar Publishing,
1999, 6 Volumes, 2500 pages.

اقتصاد سیاسی خاورمیانه

این مجموعه شش جلدی در حال حاضر مهمترین منبع درباره جنبه‌های گوناگون اقتصاد سیاسی خاورمیانه محسوب می‌شود. نویسندگان کتاب بر موضوعات اساسی و حیاتی مؤثر بر این منطقه در حال توسعه جهان تمرکز کرده و ابعاد گوناگون اقتصاد سیاسی خاورمیانه را بررسی کرده‌اند. مجموعه کنونی منبع جدیدی در دسترسی محافل دانشگاهی و پژوهشی متخصص در مطالعات خاورمیانه می‌گذارد. کتابهای شش‌گانه به ترتیب موضوعات زیر را به طور مستقل مورد بررسی قرار داده‌اند.

جلد اول: توسعه اقتصادی و بررسی

علل شکست توسعه اقتصادی در خاورمیانه.

جلد دوم: روابط اقتصادی بین‌المللی،

که بر روابط اقتصادی بین‌المللی کشورهای

خاورمیانه در نیمه دوم قرن بیستم تأکید می‌کند.

جلد سوم: اقتصاد اسلامی که

نویسندگان آن بر تحول اصول و نظام اقتصاد اسلامی در برابر اقتصاد سرمایه‌داری و سوسیالیستی تأکید کرده‌اند.

جلد چهارم: آزادسازی اقتصادی و

سیاسی؛ بررسی تأثیرات آزادسازی اقتصادی به ویژه بر کشورهای ترکیه، مصر، عراق و نیز سایر کشورهای عمده خاورمیانه.

جلد پنجم: نقش دولت؛ رابطه دولت و جامعه، و ساختارهای اداری دولت برای سیاستهای اقتصادی و ارزیابیها.

جلد ششم: نفت؛ تأثیرات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نفت در ۲۵ سال گذشته خاورمیانه.

در پیش بگیرند. در مقابل کشورهای دارای منابع خارجی بیشتر به بحرانهای اقتصادی آرامتری دچار شده و بیشتر از مدلهای اقتصادی مردم گرا پیروی کرده اند.

Munawar Iqbal, and David T. Lelewellyn, eds, *Islamic Banking and Finance: New Perspectives on Profit Sharing and Risk*, London: Edward Elgar Publishing, 2002, 272 pages.

بانکداری و مالیه اسلامی

بحث درباره نظریه و عمل مالی اسلامی و فرصتهای آرایه شده توسط مالیه اسلامی به عنوان یک شیوه جایگزین برای میانجی گری مالی، موضوع محوری این کتاب است. نویسندگان کتاب، ویژگیهای اساسی قراردادهای سهامی شدن در سود، و راههای تسهیل کارآیی مؤثر و ثبات نظام مالی در آنها را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می دهند. نویسندگان در تحلیلهای خود نشان می دهند که علاوه بر ۲۰۰ بانک اسلامی عامل در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی، برخی از بزرگترین بانکهای چند ملیتی به آرایه محصولات مالی اسلامی مشغول هستند.

Bradley Louis Glassel, *Economic Development and Political Reform: The Import of External Capital on the Middle East*, New York: City University, 2001, 160 pages.

توسعه اقتصادی و اصلاح سیاسی: تأثیر سرمایه خارجی بر خاور میانه

این کتاب با تکیه بر ادبیات منطقه ای علوم سیاسی مربوط به اصلاحات سیاسی و اقتصاد جهان سوم، جریانهای عمده اقتصاد سیاسی خاور میانه را در سالهای دهه ۱۹۸۰ و دهه ۱۹۹۰ مورد بررسی قرار می دهد. فرضیه اصلی کتاب این است که سرمایه خارجی تأثیر برجسته ای بر توسعه اقتصادی و سیاسی منطقه گذاشته است. نویسنده برای اثبات فرضیه خود بر کشورهای ترکیه، مراکش، مصر و کویت تمرکز می کند و تحولات مهم دیگر کشورهای خاور میانه را نیز در نظر می گیرد. او نشان می دهد که کشورهای خاور میانه به خاطر نداشتن درآمدهای خارجی اساسی - از جمله نفت و کمک خارجی - دچار بحرانهای مالی شدید شده و ناچار شده اند استراتژی های اقتصادی نولیبرال را

تنها گذاشتی؟ و هر چه را بخواهم می بینیم
گزینش شده است. گر چه تمامی این کتابها
محصول سالهای دهه ۱۹۹۰ محمود درویش
بزرگترین و پر آوازه ترین شاعر معاصر
فلسطینی است، مقدمه ای که بر کتاب
نوشته شده است چارچوب مناسبی برای آثار
محمود درویش و گاه شمار آثار و فعالیتهای او
ارایه می دهد.

خود محمود درویش در انتخاب اشعار
این مجموعه همکاری کرده است. تعدادی از
مترجمان گوناگون - که بسیاری از آنها خود
شاعر هستند و از آشنایان دیرین آثار
محمود درویش به حساب می آیند - در ترجمه
این مجموعه همکاری داشته اند. بنا به
درخواست خود محمود درویش، این
ترجمه ها برای ویراستاری به دانیل مور شاعر
آمریکایی داده شد تا لحن آنها را
همسان سازد.

Martin Ewans, *Afghanistan: A New
History*, Richmodn, UK: Curzon Press,
2001, 209 pages.

تاریخ نوین افغانستان

سر مارتین اوانز، دیپلمات برجسته
انگلیسی که مدتی به عنوان رییس مرکز
اسناد سفارت انگلستان در کابل خدمت
کرده است، در این کتاب تاریخ افغانستان را
از ظهور پادشاهی افغانستان در قرن هجدهم
تا دوره کنونی مورد بررسی قرار می دهد. وی
در این کتاب شرح جزئیات به قدرت رسیدن
طالبان، و از جمله ویژگیهای ایدئولوژی این
گروه و جایگاه آن در اسلام را تجزیه و تحلیل
کرده است.

Mahmoud Darwish, *The Adam of Two
Edens*, Trans. by Husain Haddawi et al,
ed. by Munir Akash and Daniel Moore,
Syracuse, NY: Syracuse University
Press, 2000, 205 pages.

آدم دو عدن

کتاب نخستین ترجمه اشعار
محمود درویش به زبان انگلیسی است که از
میان آثار او یعنی یازده سیاره؛ چرا اسب را

Ofira Seliktar, *Failing the Crystal Ball Test: The Carter Administration and the Fundamentalist Revolution in Iran*, Westport, CT and London, UK: Praeger Publishers, 2000, 193 pages.

دولت کارتر و انقلاب بنیادگرای ایران
فرضیه نویسنده کتاب در رابطه با بررسی علت شکست سیاست خارجی آمریکا در سالهای دولت کارتر (۸۰-۱۹۷۷)، این است که قدرت پیش بینی و سیاست خارجی کارآمد رابطه نزدیکی با هم دارند. نویسنده شکست پیش بینی در سطوح پارادایمی، سیاستگذاری و اطلاعاتی را با نگاه به فلسفه سیاست خارجی بین المللی گرای نوبن دولت کارتر در برابر سرنگونی شاه ایران از قدرت بررسی می کند. نویسنده پس از بحث درباره مشکل ارزیابی درست مشروعیت سیاسی رژیمهای خارجی، پیشنهادهایی را برای بهبود بخشیدن به فرآیند پیش بینی ارائه می دهد. اساس این کتاب بیشتر بر اسناد طبقه بندی شده به دست آمده از سفارت آمریکا در سالهای اشغال آن توسط دانشجویان ایرانی استوار است.

Kamran Talattof and Jerome W. Clinton, eds, *The Poetry of Nizami Ganjavi: Knowledge, Love and Rhetoric*, New York: Palgrave, 2000. 191 pages.

شعر نظامی گنجوی: دانش، عشق و سخن سنجی
کتاب مجموعه مقالاتی است که شعر نظامی گنجوی، شاعر کلاسیک قرن دوازدهم ایران، را مورد بحث قرار می دهد. مقاله های این مجموعه، خواننده را تشویق می کنند متون را در پرتو روشهای زندگی نامه ای و الهیاتی قرائت کند. کتاب، دیدگاههای نظامی درباره موضوعاتی همچون عشق، زنان و علم را مورد بحث قرار می دهد. نویسندگان بر آنند تا موضوعات به کار رفته در شعر نظامی را با موضوعات رایج در فرهنگ غربی مقایسه کنند؛ در این رابطه داستان لیلی و مجنون نظامی با رومئو و ژولیت شکسپیر مقایسه شده است.

«منابع نفتی: بازارها، سیاستها و سیاست‌گذارها» نوشته پاتریک کلاوسون، «جهان عرب: مبارزه و پیشرفت اقتصادی» نوشته کاتلین ریدولفو؛ و «خلیج فارس: امنیت، سیاست و نظم» نوشته شهرام چوبین.

George A. Bournoutian, *Armenians and Russia, 1626-1796: A Documentary Record*, Costa Mesa, CA: Mazda Publishers, 2001, 426 pages.

ارمنی‌ها و روسیه ۱۷۹۶ - ۱۶۲۹: یک گزارش مستند

کتاب مجموعه‌ای از نوشته‌های ترجمه شده از قرون ۱۷ و ۱۸ است که ماهیت و پویایی روابط ارمنی‌ها با روسیه را افشای می‌کند. برخی از این اسناد به وسیله دانشمندان روسی و ارمنی جمع‌آوری شده و در قرن نوزدهم انتشار یافته است. بقیه اسناد به وسیله مورخان ارمنی شوروی جمع‌آوری شد و در سالهای نیمه دوم قرن بیستم انتشار یافت. اسناد اولیه و اصلی به زبانهای ارمنی، روسی، گرجی، فارسی، فرانسه، آلمانی و لاتین نوشته شده است. هدف این مقاله به دست دادن اطلاعات جدید و بحث درباره

Richard L. Kugler and Ellen L. Frost, eds, *The Global Century: Globalization and National Security*, Vols. I and II, Washington D.C: National Defense University Press, 2001, 1022 pages.

قرن جهانی: جهانی شدن و امنیت ملی

این کتاب دو جلدی محصول پروژه پژوهشی عمده‌ای است که از سوی وزارت دریایی آمریکا حمایت مالی شد و توسط مؤسسه مطالعات استراتژیک ملی در دانشگاه دفاع ملی به انجام رسید. قرن جهانی بیانگر کار تیمی متشکل از ۵۰ دانشمند از رشته‌های گوناگون است، که هر یک از آنها یکی از فصلهای این کتاب را نوشته‌اند. فصلهای مندرج در جلد اول در زیر سه عنوان سازمان‌دهی شده‌اند: «جهان‌گرایی: نتایج استراتژیک آن برای ایالات متحده»؛ «سیاست امنیت ملی آمریکا: اولویتهای در حال ظهور»؛ و «قدرت نظامی: چالشهای پیش‌روی». مقاله‌های مندرج در جلد دوم با جریانهای جهانی و منطقه‌ای سر و کار دارند. این جلد شامل چندین فصل می‌شود که ارتباط ویژه‌ای با علاقه‌مندان به مسایل خاورمیانه پیدا می‌کنند:

Richard Sokolsky, Stuart Johnson and F. Stephen Larrabee, *Persian Gulf Security: Improving Allied Military Contributions*, Washington: Rand Publications, 2001, 150 pages.

امنیت خلیج فارس: بهبود بخشی به

کمکهای نظامی متحدان

هدف کتاب پاسخ دادن به چند سؤال اساسی در رابطه با نیاز ایالات متحده و متحدان اروپایی آن به مشارکت استراتژیک گسترده و مساوی تر آمریکایی-اروپایی است. این طرح مشارکت از متحدان اروپایی می خواهد تا در عملیات مشترک نظامی خارج از اروپا به هنگام به خطر افتادن منافع مشترک غرب مشارکت کنند. نویسندگان کتاب یک برنامه عملی و واقع گرایانه برای بهبود کمکهای نظامی اروپا به امنیت خلیج فارس ارائه می دهند که با ابزارهای سیاسی، مالی، و نظامی متحدان مطابقت می کند. کتاب دارای ۵ فصل است و علاوه بر بحث مفهومی مقدماتی، مطالب زیر در سایر فصلها مورد بررسی قرار می گیرد:

۱. خطرات موجود بر سر راه عرصه

حوادث اصلی مؤثر بر تاریخ ارمنی ها است. تفسیر اسناد بیشتر بر موضوعات جمعیتی، اداری، مذهبی، سیاسی و اجتماعی-اقتصادی تمرکز می کند تا تلاشی برای تحلیل یا تبیین حقایق ثبت شده.

طرحهای پژوهشی مؤسسه راند در رابطه با امنیت ملی آمریکا

مؤسسه پژوهشی راند (Rand) در دهه های گذشته با تحقیقات خود ابزار مهم مشاوره ای و توصیه ای سیاست گذاری آمریکا محسوب می شده است. این مؤسسه طی چندسال گذشته پروژه های پژوهشی مهمی را در رابطه با امنیت ملی ایالات متحده آمریکا و راهکارهای لازم برای تأمین امنیت ملی آمریکا و راههای مقابله با چالشهای امنیتی ارائه کرده است. این پروژه ها توسط پژوهشگران برجسته آمریکایی و غیر آمریکایی به انجام رسیده است. آنچه که در زیر می آید معرفی ۷ پژوهش عمده این مؤسسه در رابطه با امنیت ملی آمریکا در خاورمیانه است.

انرژی غرب: سناریوها و نتایج؛

۲. متحدان و امنیت انرژی: سیاستها و

دیدگاهها؛

۳. توانمندیهای متحدان در

قدرت نمایی؛

۴. نتایج و توصیه‌ها برای نیروی

هوایی آمریکا و طراحی دفاعی آمریکا.

۱. مقدمه؛

۲. تغییرات صحنه داخلی ترکیه و

تأثیرات آن در سیاست خارجی؛

۳. سیاست خارجی و امنیتی ترکیه:

ابعاد و چالشهای نوین؛

۴. منافع غرب در یک ترکیه در حال

تحول؛

۵. یک طرح استراتژیک برای روابط

غرب و ترکیه.

Zalmay Khalilzad, Ian O. Lesser and F.

Stephen Larrabee, *The Future of*

Turkish-Western Relations: Toward A

Strategic Plan, Washington: Rand

Publications, 2000, 96 pages.

آینده روابط ترکیه و غرب: به سوی ارایه

یک طرح استراتژیک

این کتاب، اهمیت تغییر و تحولات

Daniel L. Byman, Shahram Chubin,

Anoushirvan Ehteshami and Jerrold

Green, *Iran's Security in the*

Post-Revolutionary Era Washington:

Rand's National Defense Research

Institute, 2001, 111 pages.

امنیت ایران در دوران بعد از انقلاب

نویسندگان کتاب بر آن هستند که

صحنه داخلی ترکیه، و نیز جریانها و سیر

سیاستهای خارجی فعال ترکیه را مورد بررسی

قرار می دهد. نویسندگان کتاب، منافع غرب

در آینده یک ترکیه در حال تحول را بررسی

می کنند و برنامه‌ای را برای همکاری

استراتژیک نزدیکتر در مثلث

آمریکایی-ترکی-غربی ارایه می دهند. این

برنامه بر موضوعات اساسی زیر تأکید می کند:

یکی از آثار بی نظیر مربوط به مطالعات خاورمیانه است. موضوع خشونت سیاسی و بی ثباتی که از مسایل اساسی علوم سیاسی است کمتر در منطقه خاورمیانه بررسی شده است. نویسنده در فصلهای شش گانه کتاب تلاش کرده است تا به کنکاش درباره این مسئله بپردازد. در فصلهای ۶ گانه موضوعات زیر مورد بررسی قرار گرفته است.

۱. خشونت سیاسی به عنوان یک

تهدید برای حضور آمریکا در خلیج فارس؛

۲. فضای مخالفت در خلیج فارس؛

۳. از مخالفت تا رادیکالیسم؛

۴. مداخله خارجی؛

۵. استراتژی کشورهای خلیج فارس

برای مقابله با خشونت سیاسی؛ و

۶. نتایج بی ثباتی سیاسی برای

ایالات متحده آمریکا.

برای مطالعه سیاستهای امنیتی ایران بعد از انقلاب، مسایلی چون مذهب، ناسیونالیسم، قومیت، اقتصاد و ژئوپولیتیک همه از اهمیت زیادی برای تبیین اهداف و تاکتیکهای ایران در رابطه اش با جهان خارج برخوردارند. برنامه های نهادهای عمده امنیتی و بلندپروازیهای رهبران آنها نیز در این رابطه اهمیت دارند. کتاب، سیاست امنیتی ایران را در پرتو این عوامل مورد بررسی قرار

می دهد. فصلهای هشت گانه کتاب بر مسایل

زیر تأکید می کنند: منابع اساسی سیاستهای

خارجی و امنیتی ایران؛ تصمیم گیری

امنیتی در ایران؛ نهادهای امنیتی اصلی و

ترکیب آنها (نظیر ارتش و سپاه، بسیج و

گروههای شبه نظامی)؛ ارتش و جامعه ایران؛

تأثیر سیاست خارجی؛ و نتایج.

Daniel Byman, *Political Violence and Stability in the States of The Northern Persian Gulf*, Washington: Rand Publications, 1999, 120 pages.

خشونت سیاسی و ثبات در کشورهای شمالی خلیج فارس

کتاب به لحاظ موضوع مورد بررسی،

رویارویی با عراق: سیاست آمریکا و کاربرد

زور از جنگ دوم خلیج فارس به بعد

تحلیل تلاشهای انجام شده برای ضربه زدن به عراق از عملیات توفان صحرا به بعد نشان می‌دهد که ضربات نظامی و سایر شکلهای فشار که رابطه صدام با پایگاه قدرت او را به خطر انداخت، در گرفتن امتیاز از رژیم عراق مؤثر واقع شده است. نویسندگان کتاب به آمریکا چنین توصیه می‌کنند که سیاست گذاران آمریکایی به هنگام ضربه زدن به صدام یا سایر نیروهای دشمن، باید در گرداگرد «مرکز ثقل» دشمن استراتژی خود را طراحی کنند و در ضمن تلاشهای طرف مقابل برای ضربه زدن متقابل بر ایالات متحده آمریکا و بهره برداری از قید و بندهای سیاست گذاری ناشی از سیاستهای داخلی و متحدان بین‌المللی را خنثی کنند. کتاب دارای ۶ فصل است که مسایل زیر را مورد بررسی قرار می‌دهند:

۱. درک نیروی قهریه و زور؛

۲. عراق به عنوان دشمن؛

۳. اهداف، گزینه‌ها و فرضیه‌های

آمریکا؛

۴. تلاشهای انجام شده برای اعمال

قوه قهریه علیه عراق: سابقه تاریخی؛

۵. ارزیابی آسیب پذیری های عراق؛ و

۶. نتایج تحقیق برای اعمال قوه قهریه.

Stephen T. Hosmer, *Operation Against Enemy Leaders*, Washington: Rand, 2001, 150 pages.

عملیات علیه رهبران دشمن

ایالات متحده آمریکا در طول سالهای بعد از جنگ جهانی دوم برای کشتن مستقیم رهبران کشورهای دشمن خود و یا اطمینان از سرنگونی آنها چه از طریق کودتاهای بومی یا تهاجمی و یا ضربات خارجی، در عملیات آشکار و پنهان درگیر شده است. این کتاب پنج فصلی یک گزارش تحلیلی در مورد حدود بیش از ۲۵ مورد حمله به رهبران خارجی از جنگ جهانی دوم تا حال حاضر است. کتاب درسهای سیاستگذاری و عملیاتی ناشی از این عملیات را با توجه به کارایی آنها به بحث می‌گذارد و پیش شرطهای لازم برای موفقیت انواع گوناگون حملات، ارزش قهرآمیز و بازدارنده بالقوه آنها و نیز نتایج ناخواسته احتمالی ناشی از کاربرد نادرست این عملیات را بررسی می‌کند. در فصلهای پنج‌گانه کتاب شیوه‌های گوناگون حمله به رهبران دشمن

آمریکا مورد بحث قرار می‌گیرد. این شیوه‌ها عبارتند از:

۱. حمله مستقیم به رهبران؛

۲. راه اندازی کودتاها یا شورشها؛

۳. به زیر کشیدن رژیمها از طریق

کاربرد نیروی نظامی خارجی؛ و

۴. نتیجه‌گیری و ارایه راه‌کارها به

دولت آمریکا درباره این نوع عملیات.

در بخش عملیات کودتا، نویسندگان

کتاب سرنگونی دکتر محمد مصدق،

نخست‌وزیر ایران در سالهای ۱۳۳۲

(۱۹۵۳)، را بررسی کرده‌اند.

Lee H. Hilborne and Beatrice

Alexandra Golomb, *A Review of the*

Scientific Literature as it Pertains to

the Gulf War Illnesses, Washington:

Rand, 2000, 120 pages.

بررسی ادبیات علمی مربوط به بیماریهای

ناشی از جنگ دوم خلیج فارس

کتاب به بررسی بیماریهای سربازان

آمریکایی در نتیجه مشارکت آنها در جنگ

دوم خلیج فارس علیه عراق و اقامت آنها در

این منطقه می‌پردازد. سربازان آمریکایی که

در خلیج فارس خدمت می‌کرده‌اند دچار یک

رشته بیماریها و علائم بیماری شده‌اند که در

این کتاب بررسی شده‌اند. برخی نشانه‌ها

شبهه بیماریهای شناخته شده‌ای هستند که

در منطقه خلیج فارس رایج می‌باشند. این

گزارش، بیماریهای عفونی را مورد بحث قرار

می‌دهد و آنها را علل احتمالی نشانه‌های

گزارش شده از سوی سربازان می‌داند.

نویسندگان کتاب، خلاصه کوتاهی از

آسیب‌پذیری و معالجه چند بیماری عفونی و

اندامهای عفونی شده را ارایه می‌دهند.

عفونت‌های میکروبی و ویروسی، از این

جمله هستند. دو مورد از عوامل بیولوژیک-

یعنی آنتراکس و بوتولینوم توکسین- نیز از

جمله این بیماریهای عفونی هستند. کتاب

دارای هشت فصل جداگانه است که در هر

فصل انواع بیماریهای فوق بررسی شده‌اند.

